

Suriname

‘ het is een geweldige reis om aan te bevelen aan hele nette mensen aan wie je een hekel hebt’.

Suriname

Een verslag van een reis door
alle districten van Suriname
in de regentijd

29 april 2004 t/m 20 mei 2004

© Piet Buitendijk
De Meeuwse Acker 1224
6546 DL Nijmegen

Donderdag 29 april - Aankomst

'Blijft u nog maar even zitten, want het regent buiten zo hard. En er is maar één paraplu aan boord en die is voor de piloot'. Dat meldt de purser door de luidsprekers in het vliegtuig als de grote KLM Boeing net tot stilstand is gekomen op het platform. Buiten is zojuist een gigantische tropische regenbui losgebarsten. Hier op deze luchthaven zijn er geen slurven en staan er geen bussen klaar om de passagiers naar het luchthavengebouw te brengen. Er is alleen een trap en dan loopt men zelf over het platform naar de aankomsthal. Rustig wachten we met z'n allen in het vliegtuig tot het opgehouden is met erg hard regen. Snel wordt wat droger en verlaten het vliegtuig, wandelend over het platform naar de aankomsthal.

Als we de aankomsthal van luchthaven Zanderij verlaten wordt het al schemerig. Het miezert nog steeds, maar we kunnen buiten wachten onder luifel van de aankomsthal, totdat iedereen van het reisgezelschap de douane gepasseerd is. Hier ontmoeten we dan ook onze Surinaamse gids Kenneth Lazo, die ons de komende drie weken zal begeleiden. Achtereenvolgens komt iedereen van het gezelschap naar buiten en kijkt opgelucht bij het zien van Kenneth, zwaaiend met het Djoser bordje. Als laatste komt Carin naar buiten, helaas zonder bagage. Zij zal nog een paar dagen moeten wachten tot ze haar tas weer terug ziet. Had ze die tas nog juist nog wel voor alle veiligheid op Schiphol laten dicht sealen.

Paramaribo, de hoofdstad, ligt op een uurtje rijden van de luchthaven 'Johan Adolf Pengel Airport' of te wel 'Zanderij'. De naam Zanderij is ontstaan door het natuurlijke landschap waar de luchthaven gebouwd is, een vlakte met voornamelijk wit savannezand. Onderweg in de bus horen we dat we niet naar het verwachte hotel 'Eco Resort' zullen gaan. De onderhandelingen tussen de lokale agent Mena-Eng en de hoteldirectie zijn stuk gelopen, zodat we nu in het alternatieve AaBeCe-hotel

ondergebracht zullen worden. Het gaat snel van schemerig naar volledig donker, maar toch valt er onderweg nog genoeg te zien. Opvallend zijn de bontgekleurde Javaanse en Hindoestaanse tempels. Dat geeft dus meteen aan dat Suriname een land is van diverse culturen en inwoners afkomstig uit vele andere landen. Het eerste fietspad blijft ook niet onopgemerkt in de bus. Gids Kenneth vertelt onderweg volop wat er allemaal te zien is en we vermaken ons bij het horen van die grappige plaatsnamen zoals Onverdacht, Uitkijk en Lelydorp.

Het AaBeCe hotel is voor de komende weken onze thuisbasis in Paramaribo, nog drie keer zullen we terugkomen in dit eenvoudige hotel. Het is niet erg luxe, maar de kamers bieden precies wat je nodig hebt. Een bed, een douche, een toilet en een airco. De ontbijtzaal is ontzettend klein, er past net één tafeltje naast het ontbijtbuffet. Daarom ontbijten we meestal op het balkon, met het bord op de

Het AaBeCe hotel op de Mahonielaan 55 knieën. Iedere ochtend hebben ze iets lekkers bij het ontbijt, zoals gebakken eieren, aardappelkroketten of oliebol-achtige dingen. Daarnaast natuurlijk brood, kaas, vlees, sapjes, oploskoffie en thee.

Vrijdag 30 april - Kennis maken met Paramaribo

Als we na de eerste nacht slaap opstaan, blijkt door aanhoudende regenval half Paramaribo blank te staan. Vanaf het balkon op de eerste etage van het hotel is te zien hoe erg de watersnood is. Er staat zeker 30 cm water op de straat. Auto's rijden heel langzaam door het diepe water en laten golven achter. De meeste fietsers hebben sandalen aangetrokken en de diepste punten passeren ze met de benen horizontaal vooruit, tegen het opspattend water. Het midden van de asfalt rijbaan is nog het droogst. Dat is nu het domein voor de wandelaars op weg naar hun werk. Op sandalen, slippers, of blote voeten, maar in ieder geval met de broekspijpen opgerold gaan ze op weg. Voetgangers lopen hopeloos in de weg voor automobilisten, daar midden op de rijbaan, maar daar trekt de wandelende Surinamer zich niets van aan. Slechts enkele automobilisten toeteren. Langs de weg staat een kraampje met krantenverkopers. Zij zijn voorbereid en hebben hoge rubberen laarzen aangetrokken. Automobilisten stoppen bij de kraam en kunnen voor één Surinaamse Dollar een exemplaar van 'De West' kopen. Door het tijdsverschil met Nederland is iedereen van de groep al vroeg wakker en vanaf het balkon bekijken we de overstroomde straten. Hoewel het ondertussen nu even opgehouden is met regenen belooft het niet veel goeds voor de komende drie weken.

Na het ontbijt vertrekken we met de bus naar de vreemdelingenpolitie voor een noodzakelijke melding van aankomst en een stempel in het paspoort. Terwijl de bus langzaam het verkeer van Paramaribo doorkruist zien we nog meer ondergelopen straten. De afwatering en het riool werken hier erg slecht. Eigenlijk geen wonder, want als je goed kijkt zie dat op veel plaatsen de straatkolken van de afwatering gewoon dicht ge-asfalteerd zijn.

De vreemdelingenpolitie is gevestigd in een loods in het havengebied. Binnen krijg je een goed voorbeeld van de bureaucratie. Stapels en dozen vol met stoffig papier liggen voor iedereen duidelijk zichtbaar her en der opgestapeld. Het lijkt op een archief of een kaartsysteem, maar dan wel zo slordig en oud dat je er waarschijnlijk nooit meer iets in zult kunnen terugvinden. Het personeel achter de balie werkt langzaam en ziet er vermoeit uit. Zuchtend neemt de balieklerk mijn paspoort in ontvangst en geeft het door aan een ander persoon. Zwetend, ondanks de overal opgestelde ventilatoren, schrijft deze tweede persoon alle

gegevens uit mijn paspoort met potlood over in een groot schrift. Dan gaat de hele stapel paspoorten naar een duidelijk hoger in rang geplaatste ambtenaar. In ieder geval staat zijn bureau centraal midden in het vertrek opgesteld. Blijkbaar moet die ambtenaar het werk van de vorigen controleren en met nog een stempel in het paspoort fiatteren. Achteraf blijkt de hele operatie niet eens zo lang te duren, de wachttijd is hoogstens een half uurtje. Maar dan kun je dan ook opgelucht de loods van de vreemdelingenpolitie verlaten in de wetenschap dat je officieel tot het land toegelaten bent.

De bus heeft ons weer terug gebracht naar het AaBeCe-hotel en de middag hebben we 'vrij ter eigen besteding'. Natuurlijk gaan we Paramaribo verkennen, maar dan te voet. Samen met Lisenka, Rien, Sheila, Sebina en Els vertrek ik uit het hotel voor een stadswandeling. Sandalen aan en de broekspijpen opgerold, want het is nog steeds hoog-water in de straten. De meest rechtstreekse weg vanaf het hotel naar het centrum is helemaal ondergelopen en eigenlijk niet beloopbaar. Daarom gaan we via een omweg, op goed geluk ongeveer de juiste kant op. Spoedig herken ik weer markante punten in de stad die we ook in de bus gepasseerd zijn, we zijn dus op de goede weg. De groep besluit dat we eerst op zoek gaan naar een lunchplek. Onderweg passeren we het bekende Fort Zeelandia. Er is nog tijd genoeg om dat te bekijken, eerst gaan we op zoek naar wat eetbaars. Aan de 'Waterkant' vinden we wat we zoeken. Eethuisjes met een buitenterras en uitzicht op de Suriname-rivier met in de verte de beroemde Wijdenbosch-brug. De keus in gerechten is beperkt, of bami, of nasi, of kleine hapjes als bakabana. Voor enkele Surinaamse dollars krijg je grote porties. Een plastic bakje vol met bami en een royaal stuk kip. Hier maak ik voor het eerst kennis met de Surinaamse keuken. Smakelijk gekruid, maar wel pittig. Koffie als afronding van de maaltijd is hier niet te krijgen. De keus in dranken is beperkt tot Cola en Cola-light.

Een eindje verder worden we gelokt door een sandwichbord dat verse koffie en cappuccino aanprijst. Dat bord staat op de stoep tegenover de ingang van de plaatselijke VVV, alias kunstatelier. In de modern ingerichte ruimte worden we welkom geheten door een blanke langharige hippie op latere leeftijd. Het blijkt de eigenaar van deze tent te zijn en hij informeert belangstellend naar onze plannen en reisbestemmingen in de komende tocht. Deze VVV organiseert immers ook trekkings en

tochten door de binnenlanden. De belangstelling is dus beroepsmatig. In het geanimeerde gesprek krijgen we een voorbeschouwing op wat we nog gaan zien. Als we zin hebben mogen we 's avonds gratis naar binnen op het Oranjefeest, het is tenslotte 30 april. Het feest begint pas om tien uur en morgenvroeg zullen we vroeg moeten vertrekken voor de jungletocht, dus we beloven niets. De dame achter de bar is druk om de gevraagde cappuccino's te bereiden. Dat gaat langzaam, het water komt uit een jerrycan en de koffiemachine produceert slechts één kopje tegelijk. Tijd genoeg om de aankleding van de ruimte te bekijken. De wanden hangen vol met grote schilderijen gemaakt door de eigenaar. Het zijn vooral moderne afbeeldingen van rondborstige naakte vrouwen in bonte kleuren. De schilderijen zijn te koop, infomeren naar de prijs heeft niet zoveel zin. Midden in de ruimte staat een grote oude balansweegschaal, het gebouw heet tenslotte 'De Waag'. Houtsculpturen sieren de rest van de ruimte. De barkrukken zijn ook bijzonder staaltjes van houtsnijkunst, ze zitten niet echt gemakkelijk, blij dat de koffie klaar is.

De wandeling door de stad gaat verder. Naarmate je dichterbij het centrum komt, wordt het verkeer drukker. Omdat het verkeer hier links rijdt is het als voetganger goed uitkijken. Vlakbij de overdekte markt is ook de haven voor de tentboten en het busstation. De kleurig geklede Surinamers passen perfect in dit bonte schouwspel. Hier zou ik uren kunnen blijven kijken, maar we 'moeten' verder want er valt nog zoveel van Paramaribo te zien.

Een bekend monument is de Houten Kathedraal, gelegen net buiten het drukke centrum. Men zegt, de reisgidsen dan, dat de St. Petrus en Paulus Kathedraal (1885) de grootste houten kerk van Zuid-Amerika is. Sinds de jaren zeventig van de twintigste eeuw is men met tussenpozen bezig de kathedraal te restaureren. Bij het restauratiewerk werd echter een trekbalk doorgezaagd, waardoor het gebouw vrijwel op instorten kwam te staan. Het interieur van de kathedraal schijnt prachtig te zijn, maar de openingstijden zijn beperkt. Wij staan in ieder geval voor een dichte deur. De buitenzijde is in gele en bruine kleuren geschilderd en ook hier valt het achterstallig onderhoud weer op, de verf bladert er af. Het terrein rondom de Houten Kathedraal wordt ook gebruikt als werkgebied voor de prostitutie. Rondom het gebouw ligt het vol met afval en de gebruikte condooms liggen zelfs op het trapjesbordes voor de hoofdingang.

Aan het einde van de middag keren we terug naar Fort Zeelandia. Het blijkt jammer genoeg nu gesloten, de openingstijd is tot 2 uur 's middags. Hadden we het Fort beter op het begin van de wandeling kunnen doen. In de reisgids lees ik: "Het voormalige Hollandse verdedigingsbolwerk ligt aan de Kleine Waterstraat, pal aan de oever van de

Suriname-rivier. Het hele complex is vanaf de straat gedeeltelijk aan het gezicht onttrokken door eeuwenoude mahonieboomen, die getuige moeten zijn geweest van de turbulente geschiedenis van de vesting. De basis van het fort werd gelegd door de Engelsen en versterkt door de Hollanders toen het fort in 1667 in Zeeuwse handen viel. Het fort werd versterkt met vijf bastions en diende ter verdediging van de stad en de westelijk gelegen plantages.

Voor de renovatie van het fort in 1967 dienden enkele gebouwen als gevangenis. Na de renovatie kreeg de historische waarde van het gebouw betekenis door de huisvesting van het Surinaams Museum binnen het complex. Het museum werd echter in 1982 verjaagd door het nationale leger dat zijn hoofdkwartier in het fort inrichtte. Een tragisch dieptepunt in de geschiedenis van het fort is de moord op vijftien tegenstanders van het militaire regime op de binnenplaats van het fort. Ter gelegenheid van het twintig jarig bestaan van de Republiek Suriname is het fort in 1995 opnieuw gerestaureerd op kosten van de Nederlandse overheid.

Naast het Fort Zeelandia staat het standbeeld van Koningin Wilhelmina. Zij wordt aan weerszijden beveiligd door twee roestige kanonnen. Wilhelmina stond oorspronkelijk op het toenmalige Oranjeplein voor het gouverneurspaleis, maar werd in de nacht van 21 op 22 november 1975 van haar sokkel gelicht. Het acht ton wegende granieten beeld werd met voortvarendheid omhoog gehesen en verhuisd naar de achtertuin van Fort Zeelandia.

Onderweg van het Fort naar het hotel ligt het bekende terras van 't Vat. Hier komen veel Hollandse toeristen, is door Kenneth verteld. Omdat het ondertussen is gaan regenen, is het overdekte terras een ideale plek om de bui af te wachten. Dat hier veel Hollanders komen wordt bewezen, want spoedig zien we Cees en Hannie voorbij komen en later ook Carin en Ineke. We maken de kring wat groter en bestellen nog een rondje. De lucht trekt steeds verder dicht en het wordt steeds donkerder. Zou het vandaag nog droog worden? Op het terras wisselen we de onderlinge ervaringen van één middagje Paramaribo uit. Iedereen is het er over eens dat het merendeels vergane glorie is. De voornamelijk houten gebouwen zien er verwaarloosd uit en dreigen ieder ogenblik te kunnen instorten. Het stadscentrum maakt een chaotische indruk en is niet echt gezellig, is de mening op het terras.

Het regent nog steeds en voor de wandeling terug naar het hotel hullen we ons in regenjassen en poncho's. Cees weet een kortere alternatieve route naar het hotel, waarbij we niet tot aan de kuiten door het water hoeven te waden.

's Avonds om zeven uur volgt een 'briefing' van Kenneth op het balkon van het hotel over de komende jungletocht. Eigenlijk alles wat hij vertelt weten we al wel uit alle eerder gelezen documentatie. Het enige wat we nog niet weten is het dagmenu wat de meereizende kokkinnen zullen gaan koken. En dat willen we nou juist niet weten, laat dat een verrassing blijven. Als speciale attractie komt ook de directeur van Mena-Eng, de lokale reisorganisatie, langs om ons welkom te heten. Hij benadrukt dat ook achter de schermen druk gewerkt is en wordt om te zorgen dat alles tijdens de reis goed verloopt en het ons aan niets zal ontbreken.

Omdat het al wat later op de avond geworden is, besluiten we het avondeten simpel te houden. De groep splitst zich op natuurlijke wijze in een deel dat naar de "Javaan" gaat en de anderen gaan naar de "Pizza-Hut". Ik sluit mij aan bij de Pizza-groep, vooral omdat het zo dichtbij is. Met hinkstapsprongen over de plassen op straat bereiken we in enkele minuten de Pizza-hut. Voor het eerst met elkaar rustig aan tafel en de ideale gelegenheid om elkaar beter te leren kennen.

Zaterdag 1 mei - Naar Redidoti

Zaterdagmorgen om negen uur staat het busje klaar dat ons in een korte rit naar de haven aan de 'Waterkant' zal vervoeren. Daar ligt de 'tentboot' al te wachten die ons in een dag varen naar de eerste overnachtingsplaats in de binnenlanden zal brengen. Ons bootje heet de Goslar, genoemd naar het wrak van het Duitse vrachtschip dat al tientallen jaren in de Surinamerivier, vlakbij Paramaribo, ligt. Nog voordat we onder de beroemde Wijdenboschbrug doorvaren, passeren we al dit roestige scheepswrak dat nog steeds half boven het water uitsteekt. Aan boord zijn ook onze kokkinnen die de komende 12 dagen voor ons eten zullen zorgen. Kenneth stelt ze aan ons voor: 'Mag ik jullie nog even voorstellen aan onze medereizigers, captain, motorist, Nolly, Thelly.... O.k. we varen zo meteen naar het zuiden, we passeren dan drie soorten landschappen, en we varen vandaag tot het savanne gebied. Ik heb hier een kaartje. Kijk, langs de oever is het oerwoud, het is ooit eens cultuur geweest. Als er gestopt moet worden geef dan een gillettejete ....'

De passage onder de Wijdenbosch brug door is indrukwekkend, het is de oeververbinding over de Surinamerivier tussen de stad en de Oostelijke districten. De brug is gebouwd door Ballast-Nedam en naar het schijnt moet de Surinaamse regering de rekening nog steeds betalen. Langs de overs van de Surinamerivier treffen we nog meer scheepswrakken, sommige al compleet overwoekerd door oerwoud. Volgens onze reisbegeleider Kenneth zijn de schepen hier jaren geleden aangemeerd voor 'reparatie'. De scheepswrakken worden ijverige gefotografeerd als waren het oude historische monumenten.

Onze eerste stop is bij het plaatsje Domburg. Deze oude plantage was lange tijd zetel van het oude commissariaat van Boven-Suriname. Rond de steiger is een klein centrum ontstaan waar Javaanse warungs versnaperingen verkopen. Wij kopen hier nog wat proviand en bananen voor de dagen dat we in de jungle zitten. Slenterend langs de kraampjes krijgen we kokosmelk aangeboden om te proeven. Lisenka vindt het niet zo lekker, het smaakt een beetje 'muffig'. Hans vindt het wel wat zoet en Sebina is bang om te veel te drinken. Dan moet ze misschien onderweg plassen en de boot heeft geen toilet. Haar bijnaam voor de rest van de reis is dan ook: Annelies van de Pies. Verderop in het dorpje nemen we een kijkje in de plaatselijke supermarkt. Blijkbaar vinden de meeste

reizigers in zo'n winkel altijd wel iets wat nog gekocht moet worden. Kenneth koopt nog een extra stapel plastic wegwerp bekers en een paar slippers. Bij de kassa hangt een bordje: 'bij betrappen op winkeldiefstal bellen wij eerst het ziekenhuis en daarna pas de politie'. Toevallig ligt de plaatselijke medische post tegenover de supermarkt.

In Paramaribo staan de fabrieksinstallaties van het bauxietbedrijf Suralco voor de fabricage van aluminium. Maar er is ook een klein dorpje gelegen aan een zijkanaaltje van de Surinamerivier. Bij de bauxiehaven varen we een klein stukje de Pararivier op. Hier bezoeken we de winkel van Konesieman, waar je echt van alles kunt kopen. In de winkel klinkt swingende muziek uit de radio. Alleen Ineke doet een aankoop: een zak snoep om uit te delen.

Even verderop ligt de praktijk van medicijnman dokter Jozef, naar het schijnt vader van vijftig kinderen. In de praktijk van de medicijnman zitten enkele vrouwen op een bankje te wachten op een behandeling. Echter niemand weet waar de medicijnman nu is. Achter de praktijk is een hut voor een kruidenbehandeling. We zien enkele vrouwen net klaar met een behandeling hier vandaan komen. De bladeren en takken van de kruiden zitten nog in hun haar. Als alternatief en in afwachting van de komst van dokter Jozef worden we voorgesteld aan een man die aarde in ijzer kan veranderen.

De verward uitzierende man spreekt geen Nederlands en Kenneth moet alles vertalen: 'Dit is wat hij geproduceerd heeft, het lijkt op vuurstenen. Met deze steen kan de man genezen en door zo te doen (slaat de stenen tegen elkaar) kan hij nagaan of een zieke het gaat overleven. Dat kan hij zien of ze vonken of niet. Mensen die een moord op hun geweten hebben kunnen niet genezen worden. Als er iemand in de groep is met kennis van gesteente? Meneer is blij ons te ontmoeten, zodat we weten dat hier ook zo'n steen bestaat'.

Terwijl we verder varen naar het zuiden, pakken Thelly en Nolly de lunch uit. Op het menu staat herie-herie, een gerecht met gedroogde, zoute vis en cassave. De gevulde bordjes en het campingbestek geven we van voor naar achteren door in de boot. Het smaakt nogal droog en zout. Als ik goed oplet zie ik dat sommige medereizigers ongemerkt en als Thelly en Nolly even een andere

kant opkijken wat van het voedsel aan de vissen voeren.

Verder stroomopwaarts stappen we uit de boot om op zoek te gaan naar de door het oerwoud overwoekerde ruïnes van de leprozerie Groot Chattillion. Tot in de jaren zeventig is deze kolonie in gebruik geweest om patiënten met de besmettelijke lepra ziekte te isoleren van de bewoonde wereld. Een oude, haast vervallen, steiger aan de Suriname-rivier geeft toegang tot een zwaar overwoekerd pad door de dichte jungle. Eenmaal aan wal is haast een kapmes nodig om een pad door het dichte bos te banen. Hier hadden we even niet op gerekend. In de jungle waar degelijke kleding en goede wandelschoenen noodzakelijk zijn, staan we nu op slippers en in korte broek. Hier komen weinig mensen en de muggen en andere insecten hebben lang geen mensenvlees geroken en slaan nu hun slag. Soppend, zwetend en de insecten van ons af meppend kruipen we door het struikgewas op zoek naar het pad. We zien de restanten van het opzichtershuis waar alleen nog de fundamenten van het koloniale huis staan. Op weg naar de 'zieke kant' staat de keuken. Een oude gietijzeren potkachel spreekt nog tot de verbeelding. Even verderop staat een stalen hekwerk, op een kier. Het geeft toegang tot de begraafplaats van Groot Chattillion, veel patiënten hebben Groot Chattillion nooit verlaten. Aangekomen bij de ruïnes verhullen bomen het verleden op een subtiële manier. De leprakolonie was verdeeld in een zieke en een gezonde kant, om besmetting tegen te gaan. Van Kenneth krijgen we uitleg: 'Tot 1972 hadden ze geen medicijn tegen lepra, dus lepra-patiënten werden afgezonderd weggehaald uit Paramaribo en hier gestopt. Eerst werden ze aan de Coppename-rivier bij plantage Batavia door Peterus geholpen, daarna zijn ze hier naar toe gekomen bij Groot Chattillion. De restanten van de gebouwen staan er nog en je kan ook de scheiding zien tussen het gedeelte van de mensen die er

werkten en dat gedeelte waar de patiënten verbleven. Ze werden gescheiden middels een kanaal, dat kunnen we straks bij de wandeling zien. Goed?'

Na ongeveer 6 uur varen bereiken we het eindpunt voor vandaag, we meren aan bij het indianendorp Redidoti. Alle bagage en proviand voor de komende dagen wordt uitgeladen en we wachten op verder vervoer naar het kampement. De tentboot met de tweemans bemanning vaart weer terug naar Paramaribo.

Een gammell busje van één van de inwoners van Redidoti brengt de bagage naar het ongeveer 1km verderop gelegen dorp. Het oorspronkelijk blauwe busje is donkerrood gekleurd van het stof van de rode wegen. Wij gaan er te voet achteraan. Het gestaag klimmende pad voert door een bos met hoge loofbomen. Kenneth vertelt dat de naam Redidoti letterlijk rode aarde betekent en inderdaad het zand en de modder van het pad is rood van kleur.

Het kamp bestaat uit drie 'accommodaties', eigenlijk zijn het niet meer dan afdaken van palmladeren, rustend op palen. De zeven dames hebben hun eigen onderkomen, de zes heren de andere en Thelly en Nolly zitten met hun geïmproviseerde keuken onder het derde afdak. We nemen alle tijd om de hangmatten en klamboe op te hangen en uit te proberen. Ze zitten nog verpakt in jutte zakken en eerst moeten ze uitgevouwen en geïnspecteerd worden. Kenneth laat zien hoe de klamboe aan de hangmat

tebevestigen en doet het éénmaal voor. Als we het dan zelf proberen is het lastiger dan het lijkt. De touwen van de hangmat maken we vast aan de palen van de dakconstructie. Het moeilijkst is bevestigen van de klamboe met de juiste touwtje. In mijn exemplaar zijn die touwtjes te kort en

dreigen lusjes van de klamboe te scheuren als ik in de hangmat stap. Dan moet ik eerst oplossen met wat langere touwtjes.

De gezamenlijke eettafel staat op het terras van de gast-echtpaar. Tijdens de eerste regenbui blijkt dat de daken van palmladeren niet overal waterdicht zijn, dus tassen en bagage zetten we op tafeltjes. In het herenverblijf hebben we de luxe van een gammele houten kast.

De sanitaire voorzieningen zijn beperkt. We hebben de keus uit een hokje met een toiletpot die regelmatig verstopt is, en een hokje met een plank met gat en geen dak er boven. De regenton gebruik je om je te wassen, of om het toilet door te spoelen. Douchen kan in de 'badkamer', maar dan moet je wel je eigen water meenemen.

Zondag, 2 mei - Jodensavanne

We gaan via een korte wandeling door de jungle op weg naar de Jodensavanne. Direct na het vertrek zien we meteen al een groot wespennest, een cadeautje volgens Hannie. Kenneth heeft een groot kapmes meegenomen van zo'n 70 cm lang. Dat gebruikt hij onderweg om te laten zien hoe je de planten kunt gebruiken als medicijn of om er gebruiksvoorwerpen mee te maken. Uit de takken van een bepaalde boom komt drinkbaar water als je precies weet waar je moet kappen. Op een schaduwrijke plek staat een grote dikke boom met een brede voet van vertakte wortels. Het beeld van de boom spiegelt in een cola kleurig bruin beekje. Als je verdwaalt bent in het oerwoud dan kun je met een flinke slag op de bast van de boom zoveel lawaai maken dat het kilometers ver nog te horen is. 'Dan kan er redding komen', volgens de gids. Onderweg vertelt Kenneth niet alleen over de planten maar ook over de bosgeesten: 'Ze geloven

dat overal in het bos geesten zitten en als je ergens in het bos komt waar je je wilt vestigen dan heb je eigenlijk toestemming van die geesten nodig. Als je een deel open kapt, neem je een deel van het gebied van de geesten over en dan moet je van tijd tot tijd een soort belasting betalen en offers brengen aan de geest. Ik weet toevallig dat er hier achter zo'n offerplaatsje is waar ze offers brengen aan bosgeesten. Het wordt meestal aangegeven met een vlag en aan de kleur van de vlag kun je zien wat voor geest het is. Kan zijn van weggelopen indiaan, dieren, slangen... Heel even kijken... Kijk die vlaggen, de rode lap is de geest van een indiaan, blauw van een weggelopen slaaf... Daarom worden bij wintie rituelen altijd de kleuren rood-wit-blauw gebruikt'.

De wandeling duurt niet lang en al snel zijn we bij de Jodensavanne, het doel voor vanochtend. Op een open plek in het oerwoud vinden we de

overblijfselen van een synagoge en een joodse begraafplaats. De synagoge was het hoogste gebouw en er staan nog wat muren overeind. Van de andere gebouwen is alleen de fundering nog te zien. Het oord is vrij recent opgeknapt en toegankelijk gemaakt. Er staan duidelijke informatie borden die de geschiedenis van de Jodensavanne met tekst en foto's toelichten. Halverwege de 17e eeuw begonnen uit Brazilië gevluchte joden zich hier te vestigen vanwege de gunstige ligging op een heuvel en de aanwezigheid van twee natuurlijke bronnen, waarvan er één geneeskrachtige werking had. Na een bloeiperiode van bijna honderd jaar volgde in de tweede helft van de 18e eeuw de achteruitgang en begonnen de bewoners weg te trekken naar het in opkomst verkerende Paramaribo. Bij een grote brand in 1832 werden haast alle woningen in de as gelegd en trokken de laatste bewoners naar de stad. De synagoge Berecha Ve Salom (Zegen en Vrede) bleef tot 1860 in gebruik. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd in Jodensavanne een interneringskamp voor NSB'ers uit het toenmalige Nederlands-Indië ingericht. De vermeende volksvijanden kregen de opdracht om het dorp en de begraafplaats schoon te maken. Ruim 436 grafperken werden blootgelegd maar verdwenen al snel weer onder het onkruid toen de NSB'ers in 1946 Jodensavanne verlieten. Een volgende schoonmaak poging werd ondernomen in 1967 door de troepenmacht in Suriname. De stichting Jodensavanne heeft vanaf 2000 het hele terrein een facelift gegeven. Zo is de dichtbij gelegen Cassipora-begraafplaats blootgelegd en is de medicinale bron weer toegankelijk gemaakt.

Wandelend over de begraafplaats voor Joden zien we dat de meeste graven van het ergste onkruid ontdaan zijn. We proberen de namen en jaartallen te lezen, sommige staan in het Hebreeuws en wandelend tussen de grafstenen lezen we de namen en jaartallen. "Hier een paar jaartallen 1762....., 53 is deze geworden...". Verderop is de begraafplaats voor de niet-joden. Het valt op dat de grafmonumenten hier niet van steen zijn, maar eenvoudige houten kruizen. Deze begraafplaats loopt een klein stukje door in het oerwoud en ziet er minder gecultiveerd uit.

Op een 'kostgrondje' vlakbij de Jodensavanne zien we hoe de ananas groeit. De lage planten produceren ieder slechts één vrucht. Van Kenneth leren we hoe je de ananasplant kunt stekken. De ananas lijkt al goed rijp en Kenneth plukt een grote

vrucht. Het kapmes is weer handig om de stekelige buitenkant te verwijderen en de smakelijke zoete vrucht in partjes te verdelen. Er kan niets op tegen de voortreffelijke smaak van deze vers geplukte ananas. Nu begrijp ik pas goed dat het met ingeblikte ananas van Delmonte echt behelpen is.

De route terug gaat nu niet door de jungle maar voert via een brede zandweg direct naar Redidoti. In principe zou er nog de mogelijkheid zijn om ook de in de buurt gelegen begraafplaats van Cassipora te bezoeken. Maar zonder dat er over gesproken wordt kiest iedereen automatisch voor de weg terug naar ons hangmattenkamp.

's Middag gaan we z'n dertienen in hetzelfde gammele busje naar Blakawatra (zwart water). In deze schaduwrijke omgeving liet de beroemde ex-president Johan Adolf Pengel zijn buitenverblijf bouwen voor de ontvangst van hoge gasten. Het snelstromende zwarte water van de kreek bleek geschikt voor de aanleg van een betonnen stroomversnelling. Hiermee creëerde 'Jopie' Pengel een persoonlijk bubbelbad voor de deur van zijn riante villa. Na zijn dood in 1970 werd Blakawatra opengesteld voor het publiek. Tijdens de binnenlandse oorlog werden de prachtige huizen langs de kreek de inzet tussen de gevechten van het junglecommando en het nationale leger (1986). De gebouwen werden verwoest en het oord bleef ruim zeven jaar gesloten. De indianen uit de naburige dorpen Redidoti en Cassipora knapten het terrein op en nu beginnen de dagjesmensen weer te komen.

Het is niet druk in Blakawatra, er zijn slechts een paar Surinaamse families en een paar spelende kinderen. Daarom parkeert de chauffeur zijn blauw-rode bus pal onder het bord 'verboden te parkeren'. Aan de oevers van de snel stromende kreek zijn picknick tafels gebouwd. We stallen onze tassen uit op een tafel vlakbij de stroomversnelling in het riviertje. Het water is inderdaad donkerbruin. Het zal toch niet afgeven? Toch wat aarzelend stap ik in het bruine water. Het heeft een aangename temperatuur, het geeft niet af, maar ik stoot wel gruwelijk mijn teen ergens tegen een betonnen rand onder water. Door het donkere water kun je dat beton en stenen onder water niet zien. Midden in de kreek is de kunstmatige stroomversnelling gebouwd over de hele breedte. Hier kun je prima op zitten en dan voel je de sterke stroming in je rug, een soort massage. Na de stroomversnelling stroomt het water in een wijde poel. Bomen langs de kant hebben ver uitstekende dikke takken tot ver boven het water. Kleine zwarte

jongetjes hebben dikke pret door in de boom te klimmen en dan vanaf de overstekende takken in het bruine water te plonzen. Ineke vergroot de feestvreugde door opblaasballen uit te delen aan de jongetjes.

Aan het eind van de middag betreft zoals gebruikelijk de lucht en wordt het tijd voor aankleden en inpakken en met de rammelende bus terug naar Redidoti te gaan.

We zijn weer terug in het hangmattenkamp als aan het eind van deze middag de hevige tropische regenbuien weer losbarsten. Op een aantal plaatsen lekt het rieten dak en ontstaan er grote plassen op de betonnen vloer. Als we de tassen op tafels zetten blijven ze droog.

Als de regen om vijf uur 's middags opgehouden is, maak ik een wandeling door het dorpje Redidoti samen met Els. Alle houten hutjes van de bewoners zijn gebouwd op een vlakte van wit savanne zand en liggen ver van elkaar af. De indiaanse bevolking is erg gesteld op privacy. Er is volop begroeiing in het dorp met een grote variëteit in soorten. Het is ontzettend rustig in het dorp, er is bijna niemand te zien en van vele hutjes zijn de luiken gesloten. Zelfs het café annex winkel is gesloten, want de eigenaar is enkele dagen in Paramaribo zo wordt er verteld. Het is weekend dus ook de school is verlaten. Wel gluren we even door de open ramen in de klaslokalen. Antieke schoolbankjes en op het schoolbord Nederlandse woordjes. Dan maar even de kerk bekijken. Hoewel het zondag is, is er vandaag toch geen dienst. Eens per maand zou hier een kerkdienst zijn is door onze gastvrouw verteld. Op een afstand ziet de houten kerk er haveloos uit, in vrolijk zacht geel geschilderd dat wel. Dichterbij blijkt pas goed de vervallen staat van het gebouw. De verf bladert er van af en in het fundament is de betonrot zichtbaar. Aan de scheef hangende

dakgoot hangt een groot wespennest. In de houten muren vind ik een paar gaten. De voordeur is dicht, maar de achterdeur blijkt open te staan. Eerbiedig schuifelen we naar binnen, maar dan blijkt dat het achterste deel van de kerk ingericht is als kleuterschool. De ruimte in de kerk is in tweeën gedeeld met een muurtje van opgestapelde kerkbanken. Aan de afmetingen van de schoolbankjes kun je zien dat hier echte de allerjongste kinderen les krijgen. Op de kasten langs de wand staat eenvoudig kinderspeelgoed uitgesteld. Als we na deze ontdekking weer buiten de kerk staan begrijpen we ook waarom in deze kerk niet zo vaak een dienst wordt gehouden.

Het avondeten krijgen we om half negen 's avonds geserveerd. "De keuken laat weten dat het eten klaar is", aldus Kenneth. Onder het afdak van het terras van onze gastheer en gastvrouw schuiven we aan bij de lange tafel die hier staat opgesteld. Een smoezelig tafelkleedje camoufleert het gehavende tafelblad. De kokkinnen hebben voor vanavond een stevige soep gemaakt, aangevuld met witte rijst. Buiten op het witte zand probeert Kenneth een kampvuur te maken en vooral brandend te houden. Maar doordat het weer zachtjes is gaan regenen blijft het vuur slecht branden. Daarom blijven we maar onder het afdak aan de lange tafel zitten bij het licht van de enige gloeilamp die men hier heeft. Kenneth gooit een paar zakken cassavechips uit de voorraad op tafel en pakt zijn gitaar uit. Met het geluid van de sprinkhanen en de zachte regen op de achtergrond zingt Kenneth met eigen gitaarbegeleiding een Surinaams kinderliedje: Alla Presie. Ook voor ons een bekend lied en weten nu eindelijk dat het over een keukenprinsesje gaat. Met liederen als 'het kleine café aan de haven' wordt het heel gezellig. Voldaan na een wel bestede dag kruipen we in de hangmat onder de klamboe.

Maandag, 3 mei - Schipbreukeling

Net gewend aan de ongemakken van de primitieve hangmatten, wordt het alweer tijd om op te breken en de reis te vervolgen naar de volgende locatie. De bus om ons op te halen hadden we rond negen uur 's morgens verwacht. Maar deze bus moet helemaal uit Paramaribo komen en blijkt daar toch wat langer over te doen. Uiteindelijk komt de bus om een uur of elf en kunnen we gaan inladen. Met een busje volgeladen met twaalf reizigers, Kenneth, Thelly, Nolly, bagage, proviand en keukenspullen verlaten we het kamp in Redidoti en rijden naar de Carolina brug. Deze houten brug over de Suriname-rivier is de langste houten brug in Zuid-Amerika. Of liever gezegd was, want de brug is tegenwoordig in dusdanig slechte staat dat er geen verkeer meer overheen kan. De lange houten Carolinabrug was vroeger een belangrijke oversteekplaats over de Surinamerivier. Nadat het middelste deel van de brug ingestort is, is dit nooit meer gerepareerd. Nu verzorgt een veerpont de oversteek over de rivier. Met behulp van planken kan de bus redelijk gemakkelijk de veerpont oprijden. Aan de overkant duurt het zeker een half uur voordat de bus weer op vaste land staat. De bus is te groot en de knik van de laadklep met de steiger is te scherp. De pont wordt in een andere positie gemanoeuvreerd en met stukken hout (waarschijnlijk sloophout van de brug) wordt de laadklep van de pont ondersteund. Al met al is de chauffeur van de bus en het personeel van de pont toch al gauw een half uur bezig om zonder schade de bus op de steiger te krijgen.

De rit gaat verder over de Affobakka weg naar het zuiden. Na de bauxietfabrieken in Paranam loopt een 67 kilometer lange bauxiet weg rechtstreeks naar de stuwdam in Affobakka. De onverharde weg is redelijk goed begaanbaar. In de droge tijd rijdt

men in een wolk van bauxietdeeltjes. Maar in de regentijd, zoals nu, moet de bus zich voortploegen door kuilen, plassen en modder. De weg wordt voornamelijk gebruikt door zwaar beladen trucks, die dienst doen als busvervoer (Jumbo's) en voor het houttransport tussen Paramaribo en Midden-Suriname. Ook onze bus komt een keer vast te zitten, maar door met z'n allen achter de bus te duwen komt de bus los uit de modderkuil. De duwers staan tot de enkels in de rode modder. In een beekje langs de weg spoelen we de modder weg.

Na een rit van drie uur komen we aan in het plaatsje Affobakka, aan de rand van het Brokopondomeer, vlak bij de stuwdam. Hier gebruiken we de lunch die door Thelly en Nolly van te voren klaar gemaakt is. Daarna laden we alle bagage en proviand vanuit de bus in een korjaal. Het is al bewolkt en in de verte zien we de regenbuien hangen.

De tocht over het Brokopondomeer naar het Tukunari-eiland zal naar verwachting anderhalf uur duren. Aan het begin van de boottocht regent het al

een beetje en kijken we nog redelijk vrolijk. Als we goed op weg zijn, houdt het op met zacht te regenen en krijgen we een aanhoudende tropische stortbui. De korjaal vaart met een snelheid ongeveer 20km/uur en dan is de striemend harde regen echt niet prettig meer. Ik trek de capuchon van mijn regen jas helemaal over mijn hoofd en bescherm mijn rugzak met een (gelukkig) meegenomen vuilniszak. Recht vooruit kijken is lastig door de striemende regen in je ogen, daarom kijk ik omlaag en hoop dat het snel over is. Na een half uur varen komen we een korjaal tegen die schipbreuk geleden heeft. De eigenaar van de boot vinden we hangend in één van de bomen die

boven het water uitsteken. Die boot was te zwaar beladen en door de harde wind en golven is de boot volgelopen en omgeslagen. De drenkeling nemen we aan boord, maar dan wijst hij op een vuilniszak die verderop in het water drijft. Hij moet en zal die zak terug hebben, want daarin schijnt zijn geld en droge kleren te zitten. De bootman zet koers naar die plek en haalt de vuilniszak binnenboord. In een half uur durende reddingsactie lukt het de bootman de drenkeling in onze boot te krijgen en krijgt hij de half gezonken korjaal weer zo goed als leeg. De ongelukkige boot wordt langszij gebonden en langzaam varen we zo naar een klein eiland waar we boot en drenkeling achterlaten. Daarmee is dan waarschijnlijk het kostbaarste bezit van de drenkeling gered: zijn boot en vooral de dure buitenboord motor.

Door en door nat komen we bij donker aan op het kleine Tukunari-eiland. Het regent nog steeds hard, maar de bagage is gelukkig droog gebleven, dankzij het stevig afdekzeil op de boot. Op het eiland is een vakantie-oord gebouwd, bestaande uit enkele

hutjes, een centrale ruimte met eettafels en gemakkelijke stoelen en een keukenhut. De indeling van de hutten is snel gemaakt. Samen met Hans, Rien en Gert-Jan betrek ik een vier-persoonshut gemaakt van hout en met een dak van palmbladeren. Eerst maar droge kleren aantrekken. In de gemakkelijke stoelen van de gemeenschappelijke ruimte blikken we terug op de tocht en Thelly en Nolly zorgen vanuit hun keuken voor warme koffie en thee. Aan de bar is ook wat sterkers te krijgen en volgens de barman is het de komende dagen zelfbediening, als we het maar even aanstrepen op een vodge papier dat ergens op de bar rondslingert. Hier stellen we vast dat geluk is: weer vaste grond onder de voeten, een droge onderbroek en een warm kopje thee. De vier persoons hutten lijken een luxe ten opzichte van het hangmattenkamp. Het toiletgebouwtje beschikt

over twee werkende en niet verstopte toiletten en zelfs een douche. Maar toch zijn we ook blij met de emmer die in de hut op precies de juiste plek staat opgesteld. Door het lek in het dak wordt de vloer van rode kleigrond dan tenminste niet nog modderiger.

Dinsdag 4 mei - Lebidoti

De volgende ochtend zien we bij daglicht pas goed waar we terechtgekomen zijn. Het eiland is niet groter dan zo'n 500 bij 200 meter en het huttenkamp staat precies op midden en ook hoogste punt. Het uitzicht vanaf het eilandje is werkelijk prachtig. Zo ver als je kunt kijken zie de bomen boven het water van het Brokopondomeer uitsteken. Officieel is de naam van het meer het Prof. Dr. Ir van Blommensteinmeer, genoemd naar zijn ontwerper. Toen het stuk oerwoud in 1965 onder water liep door de bouw van de stuwdam bij Affobakka, werden ongeveer 5000 Saramakaner bosnegers gedwongen te verhuizen. Zij werden geëvacueerd naar vooraf gebouwde rijtjeshuizen in zogenoemde transmigratiedorpen. Hun geboortegronden verdwenen naar de bodem van het meer.

Veranderingen in de waterhuishouding van het rivierwater door het ontstaan van het meer leidden tot achteruitgang van de visstand. Alleen de sterkere vissoorten, zoals de piranha, konden overleven in het zuurstof arme water zonder stroming. De goede kwaliteit van tropisch hardhout wordt bewezen door de verdrongen bomen in het stuwmeer. Na ruim dertig jaar steken de kale toppen van de woudreuzen nog kaarsrecht boven het wateroppervlak uit. Juist de onzichtbare stammen onder de waterlijn bemoeilijken het varen over het meer. Scherpe punten kunnen de boot makkelijk 'boren'.

Een kort tochtje per korjaal brengt ons naar het dichtbij gelegen dorp Lebidoti. Het ligt eigenlijk op een schiereiland van de Sarakreek. Omdat er nu maar één kleine korjaal ter beschikking is, gaan we in twee ploegen. Dat kan makkelijk want het is maar zo'n tien minuten varen. Vlak bij Lebidoti merken we dat de bootman toch niet feilloos alle onzichtbare boomstammen onder water kent. Als een stam de onderkant van de boot raakt, lijkt die haast om te slaan. Met de schrik komen we er droog van af.

Aan de rand van het dorp, eigenlijk in het nieuwere deel, verzamelen we bij de woning van het dorpshoofd, of te wel de Kapitein, genaamd Babo. Na het verplichte handjes schudden kunnen liefhebbers met de Kapitein op de foto. Alléén rondlopen in het dorp lijkt niet toegestaan, daarom gaat er een gids mee, Albert is zijn naam. Op de wandeling zullen we van Albert niets horen, alle uitleg komt van Kenneth. De route begint vlak bij de school: de Openbare School Lebidoti. Van Kenneth komt de eerste uitleg:

'Deze gebouwen zijn van de overheid, het zijn bestuurdergebouwen en onderwijzers woningen. En daarnaast staat de school en het traditioneel gedeelte van het dorp staat daar. Het zijn mensen die geloven in bosgeesten en watergoden. Het poortje met palmladeren dat bij de ingang van het traditionele gedeelte staat dient om kwade geesten buiten het dorp te houden. Die poortjes staan bij ieder traditioneel dorp aan de waterkant, aan de bosrand en centraal in het dorp. De offerplaatsen mogen bekijken, maar geen foto's maken. Vrouwen in de menstruatieperiode moeten zich terugtrekken, vanaf het moment dat ze een ritueel hebben gehad. Foto's mogen van huizen, plaatsen en bomen maar niet van personen....'

De Openbare School Lebidoti is een langgerekt gebouw gebouwd op palen, of neuten zoals ze hier zeggen. Het gebouw telt 6 klassen en aan de voorzijde zijn er twee trappen. Om toestemming te vragen voor het bezoek van de school gaan Albert en Kenneth vooruit en melden zich bij de hoofdonderwijzeres. Zoals wel verwacht mogen we volgen en worden ook aan de hoofdjuh voorgesteld en geven een handje. De tennisballen die Ineke als cadeau meegebracht heeft worden dankbaar aanvaard

De school heeft nu 316 leerlingen en slecht 13 leerkrachten en dat zijn er eigenlijk te weinig. De derde klas is heel groot, met maar liefst 44 kinderen. Hoewel deze ochtend is de klas niet helemaal vol, want een aantal kinderen zijn nog op de kostgrondjes van hun familie. Zij komen waarschijnlijk morgen wel opdagen. Alle kinderen

van de school komen allemaal uit de omgeving. Ze komen uit het dorp zelf of uit het nabij gelegen dorp Bakoe. Voor het vervoer zorgt de schoolboot. De juf: "dit is een derde klas, het is eigenlijk een hele grote klas met 44 leerlingen, maar ze zijn nog op hun kostgrondjes, dan komen ze morgen wel opdagen." Komen ze ook wel van ver?, vragen we. "Nee, ze komen allemaal uit de omgeving, uit het dorp of Bakoe met de schoolboot. Alle lessen beginnen 's morgens om 8 uur en eindigen om 12 uur of om half een."

Voor de juf van de derde klas blijkt het vandaag ook haar eerste schooldag te zijn op deze school. Deze juf blijkt getrouwd te zijn met een Hollandse man, die toevallig uit Nijmegen komt. Hij is nu nog in Paramaribo, maar komt morgen naar Lebidoti. Door onze aanwezigheid heerst er nu in haar klas een volledige wanorde en de kinderen lijken de onverwachte pauze wel te waarderen. Volgens de juf moeten ze hard aangepakt worden.

Een lokaal verder is de juf van de tweede klas bezig met Nederlandse schrijfles en ze toont de schriften van de kinderen die ze zelf allemaal moet voorzien met schrijvoorbeeldjes, wegens een tekort aan schoolboeken. Ze doet al dat schrijfwerk in haar vrije tijd, want: 'Anders kom ik niet uit en niet klaar met m'n werk...'

Alle kinderen leren Nederlands op school, maar als ze in de eerste klas komen kunnen ze nog geen Nederlands, want ze spreken het thuis niet'.

De wandeling door het dorp gaat verder en onderweg wijst Kenneth ons op de bomen en struiken waar vruchten aan groeien. Zo zien we eindelijk eens hoe cashewnoten groeien. 'Kijk hier een cashew-vrucht, dit is de vrucht en hieronder zit de noot. De vrucht wordt hier gegeten en de noot wordt weggegooid, als je van de vrucht eet sluit dat de speekselklieren af en krijg je een droge mond.

Het sap van de cashew-vrucht wordt gebruikt tegen heesheid en keel aandoeningen.'

Op een haast vervallen houten gebouwtje staat met ruwe letters geschilderd: 'ik geef geen kredieten meer...'. Blijkbaar een winkelier die genoeg heeft van klanten die niet betalen. Aan de wand van veel huisjes hangt een klein kooitje met een zangvogeltje. Voor de mannen is het houden van zangvogeltjes een populaire hobby. Iedere zondagmorgen worden er in Paramaribo op het Onafhankelijkheidsplein zangwedstrijden gehouden.

Bij een mevrouwtje mogen we even in haar traditionele keuken kijken. We zien een open houtvuur en een paar kippen rondscharrelen. Tegelijk maakt ze van de gelegenheid gebruik om haar collectie bewerkte kallebassen te koop aan te bieden. Gelukkig voor haar kan ze er een paar verkopen voor enkele Surinaamse Dollars. Boven de deur van huizen plaatst men hier een kruis, want de mensen geloven hier dat sommige mensen 's avonds kunnen veranderen in vampieren, bloedzuigers, dat wordt asema genoemd. Om je daar tegen te beschermen plaats je boven je deur een kruis, daar kunnen de vampieren niet tegen. Het lijkt of het bericht dat er toeristen in het dorp lopen ons vooruitgesnel is, want een eindje verderop heeft een oud vrouwtje haar cassavebrood buiten uitgesteld. Groten schijven taai brood van ongeveer 50 cm doorsnede. Ze kosten 2 ½ dollar per brood. We mogen een stukje proeven, maar het is ontzettend hard en taai. Om de vrouw niet de beledigen kopen we een brood uit de gemeenschappelijke kas.

In het centrum van het dorp is de centrale offerplaats waar offers gebracht worden voor zaken die het hele dorp raken. Men offert dan rum, voedsel en kleding. De kleding lijkt niet meer dan kleurrijke doeken die aan de offerpaal worden vastgebonden. Aan de staat van de doeken kun je zien hoe lang er niet geofferd is. Vlakbij de offerplaats is een klein winkeltje waar een oude mevrouw snoep en frisdrank verkoopt. Ook deze mevrouw heeft al op onze komst gerekend en ze zit er al helemaal klaar voor. Voor een minimaal bedrag kopen we hier een flesje frisdrank. Het geeft je ieder geval het gevoel dat je iets hebt bijgedragen aan de inkomsten van de bevolking.

Aan het einde van de dorpswandeling wacht de korjaal weer. De boot is een eindje meegevaren, zodat de opstapplaats een andere is dan waar we

aangekomen zijn. Als we in de boot willen stappen kijken we eerst eens naar de lucht en dat ziet er niet best uit. Donkere en zwarte wolken hangen boven het Brokopondomeer en ze komen deze kant uit. 'Moeten we de boot in, Kenneth?...Ja!....He jongens daar komt een bui daar, zullen we niet even wachten?' 'Ja goed idee, ja hij komt hierheen'. Niet lang daarna valt er een tropische stortregenbui. We kunnen schuilen onder de overstekende dak van een schuurtje. Toevallig komt de eigenaar van de schuur voorbij en biedt aan de schuur open te doen, zodat we binnen kunnen schuilen. Het blijkt de plaatselijke benzinehandelaar te zijn voor de motoren van de korjalen. Binnen staan grote vaten met benzine en langs de wanden schappen met flessen motorolie. De regenbui duurt niet al te lang en als er nauwelijks meer spatten uit de lucht vallen gaan we in twee achtereenvolgende groepen weer in de korjaal. Op weg naar het volgende dorp: Bakoe.

De korjaal legt aan bij het dorp Bakoe. Voordat we het dorp in kunnen moeten we eerst gebukt onder de toegangspoort door, een bamboestok op anderhalve meter hoog met afhangende palmladeren. We weten nu dat zo'n poort dient om de watergeesten buiten het dorp te houden. Vlak daarna houden we halt bij een huisje, een paar vrouwen heten ons welkom in de lokale taal, het Sranantongo. Blijkbaar zijn het kennissen van Kenneth. De vrouwen verstaan wel Nederlands, maar ze spreken het niet graag. Daar zijn ze te verlegen voor, of misschien te bang om fouten te maken. Terwijl we staan te wachten op de rest van de groep die met de tweede afvaart van de boot komt is Kenneth druk in gesprek met de vrouwen. Op het erf speelt een klein jongetje, blijkbaar het zontje van één van de vrouwen. Als één van de dames uit ons gezelschap op het kind toe loopt, begint het hard te kriesen. De kinderen hier zijn wat schuw voor blanke mensen. Ergens vanachter het huis komt de andere vrouw aangelopen met een kleine groene papagaai. Het kleine tamme beestje steelt gelijk het hart van voornamelijk de dames uit onze groep, maar dat van Carin in het bijzonder. Straks op de wandeling zullen we langs de 'papagaaien-winkel' komen, verzekert Kenneth ons. Vol frisse moed beginnen we aan de tweede dropsrondeleiding van vandaag. Ook dit dorp is volgebouwd met kleine houten huisjes, ieder met een puntdak van palmladeren. Alleen hier staan de woninkjes veel dichter op elkaar, zo dicht zelfs dat het soms krap is als we met ons veertienen door het dorp trekken. Kenneth wijst ons op de kleine kogelronde kiezelsteentje waarmee de paden

bestrooid zijn, blijkbaar iets unieks van het dorp Bakoe. Een jonge mevrouw passeert, terwijl ze op haar hoofd een grote rieten mand draagt. Kenneth sommeert haar vriendelijk, maar toch wel dringend, de mand even neer te zetten. Hij is overal zo bekend dat hij bij iedereen een potje kan breken. Zo zien we dus wat deze mevrouw vervoert, grote eetbare vruchten, waarvan ik helaas de naam vergeten ben. Met het grote mes dat Kenneth altijd op zak heeft, snijdt hij enkele vruchten open en deelt de partjes vruchtvlees uit aan de groep. De eigenaresse van de oogst ziet het gelaten toe. Als iedereen van de vruchten geproefd heeft zet ze geroutineerd de mand weer op het hoofd en vervolgt haar weg. Nauwelijks enkele huisjes verder zien we een aapje vastgebonden aan een kort touwtje. Het dier zit vastgemaakt aan de voorkant van een huisje en kan zich niet meer dan een halve meter naar links of rechts bewegen. Het roept binnen de groep veel verontwaardiging op en kreten als dieren-mishandeling worden geroepen. De eigenaar, een wat oudere man, zit op een stoeltje voor het huisje en lacht ons vriendelijk toe. Hij zal nooit begrijpen dat de manier waarop hij zo'n lief aapje als huisdier houdt in onze ogen als heel zielig beschouwd wordt.

Vlak aan de rand van het kleine dorp ligt de 'papagaaien-winkel'. In een houten hok zitten tientallen papagaaien. Grote groene, maar vooral veel kleine jonge beestjes. Carin, de grote papagaaienliefhebster in onze groep, gaat op haar hurken voor het hok zitten en smelt weg van vertedering. Het liefst zou ze wel in het hok willen kruipen. Het zijn allemaal jonge vogels, nog baby's volgens Carin. Het is natuurlijk niet mogelijk om een vogel te kopen en naar Nederland te importeren. Maar toch kopen we een papagaai en wel voor de dochter van Kenneth. Zij woont in Santigrón en het is een cadeau van vader aan dochter. Het piepende beestje wordt in een kartonnen doos gezet en voorlopig zal Carin zich over de papagaai

ontfermen. Het vogeltje is nu nog zowat kaal en heeft nog veel verzorging nodig. De rest van de reis zal de papagaai de mascotte van de groep zijn. Overall gaat de vogel mee en we zullen hem of haar zien opgroeien en steeds meer veren zien krijgen, tot aan het afscheid in Paramaribo. Maar dat is pas over twee en een halve week.

In het dorp en vooral bij de papagaaien winkel zijn er veel kleine kinderen. De meeste hebben nauwelijks kleren aan. In het begin zijn ze wat schuw, ze zijn een beetje bang voor blanke mensen. Maar door het uitdelen van ballonnen wordt het ijs gebroken. Ineke moet het opblazen van een ballon wel eerst even voordoen.

Op het programma voor de middag staat vissen, maar dan wel op piranha's. Dat is immers de meest voorkomende vis in het Brokopondomeer. Maar we moeten wel zelf van tevoren voor het aas zorgen. Piranha's zijn vleeseters dus voor het aas moeten we eerst kleine visjes vangen. Dat gaat heel gemakkelijk in het ondiepe water rondom ons Tukunari-eiland. Kenneth weet daar een heel handige methode voor. Met z'n tweeën ga je in het water staan op twee meter afstand van elkaar en tussen je in laat je een oude klamboe in het water hangen. Een derde persoon strooit dan wat rijst in het water. Als snel komen er dan kleine visjes van zo'n vijf centimeter op af. Door de vis dan een beetje op te drijven en ze dan in te sluiten met het klamboe-visnet kun je ze gemakkelijk vangen. Lisenka, Hannie en Cees raken er steeds meer bedreven in en al snel ligt er op de kant een klein stapeltje visjes. Volgens Kenneth hebben we er minimaal 25 nodig. Ondertussen maakt de bootman de hengels klaar, een eenvoudig bamboe stok met een nylondraadje en een grote haak.

De middag is al ver gevorderd als we opnieuw met de koraal uitvaren voor de visvangst. De warme kleuren van de laagstaande zon geven een prachtig blik op het kalme water van het meer. Zo lijken de

boven het water uitstekende kale boomstammen nog indrukwekkender. In een korte vaartocht bereiken we een rustige plek op het meer, daar waar geen ander bootverkeer is. Het Tukunari-eiland is ver buiten zicht bereik. De bootman vaart de korjaal klem tussen een paar uit het water stekende boomstammen. Zacht schuren de boomstammen langs de zijkant van de boot. De boot kan nu niet meer wiebelen als we opstaan van de bankjes en een beetje heen en weer lopen. Nu de motor uit is, daalt de rust neer en lijkt het een idyllische plek, afgezonderd van de wereld.

Piranha's vangen lijkt heel makkelijk, maar vergt van ons beginners wel de juiste timing van het ophalen van de hengel. Steeds voel je weer dat er een piranha aan je aasvisje knabbelt. Maar als je dan ophaalt blijkt dat de helft van het aas weg is en de piranha gevlogen. Dat gebeurt zo vaak dat je zeker weet dat het moet krioelen van de piranha's onder de boot. Cees is de eerste die het lukt om een piranha aan de haak te slaan. Als de vis eenmaal op de bodem van de boot ligt bekijken we allemaal vol bewondering naar de zacht groen glanzende vis met de grote kaak en gevaarlijke tanden. Voor het loshalen van de haak is ervaring nodig en daarom doet Kenneth of de bootman dat. Bij iedere vis die er gevangen wordt, forceren ze de kaak van het beest door die stevig tegen de rand van boot volledig open te duwen. Aan het krakende geluid kun je horen dat de piranha stevige kaken heeft. In totaal vangen we slechts 6 piranha's. Dat aantal valt een beetje tegen, blijkbaar zijn de vissen toch slimmer dan we vermoedden. Als we terugkomen bij het Tukunari-eiland is het al zowat donker. Het emmertje met de vangst geven we af in de keuken. Waarschijnlijk zullen we ze morgen bij het avondeten terugzien.

Woensdag 5 mei - Goudzoekers

Vandaag gaan we per korjaal we naar een locatie in de Sarakreek waar goud gewonnen wordt. Een boottochtje van een klein uurtje. Ditmaal hebben we een iets grotere boot dan gisteren waar we nu wel met z'n allen in passen. Het is nog steeds goed weer en met het zonnetje is het een aangename tocht over het Brokopondomeer. Bij de aanlegplaats van de boot horen we al het gedreun van machines in de nabije omgeving. Het strandje waar we uitstappen bestaat voornamelijk uit kleine steentjes. Her en der verspreid liggen kledingstukken en andere bezittingen van de arbeiders die hier vlakbij aan het werk zijn. Een oude goudzoekersschaal ligt verwaarloosd op het strand. Voor Kenneth is dit ideaal om te demonstreren hoe er lang geleden goudgewonnen werd. De schaal wordt hier een 'wasbatee' genoemd. Men verzamelt er aarde en steentjes in waar men goud in vermoed en mengt dat met water uit de kreek. Dan maar draaien en spoelen totdat er hopenlijk een klein beetje goud in het diepste punt van de schaal achterblijft. De methode wordt nu niet meer gebruikt, misschien alleen nog door kinderen of helpers van de professionele goudzoekers die ook een klein beetje goud willen vinden. Het goud winnen gebeurt hier op grote schaal. Met grote dieselpompen en krachtige waterstralen spuit men laag voor laag van de oevers en hellingen weg. Het wegspoelende water met zand en steentjes worden opgepomd en naar een filterbak geleid. Op deze filters blijven dan de gouddeeltjes achter. Het resultaat is wel dat de hele oever van de kreek omgewoeld wordt en in een woestijn veranderd. Van Kenneth horen we dat deze arbeiders hier voor eigen rekening werken. Om goud te winnen moet men investeren in mensen en machines en een vergunning aanvragen voor een locatie die naar men vermoed voldoende rendabel is. Blijkt achteraf de opbrengst tegen te vallen, dan heeft men vele weken of maanden voor niets gewerkt. De arbeiders wacht dan ook geen loon.

Na het bezoek aan deze goudwinningsplaats gaan we per korjaal naar de volgende. Hier wordt op een iets andere manier gewerkt. Met een machine, een 'crusher', wordt de grond en het gesteente vermalen tot fijnere steentjes. Ook hier wordt dan een mengsel van water en gemalen gesteente door een filterbak geleid. Aan de filters in de bak wordt kwik toegevoegd, dit kwik heeft de eigenschap dat het goud aantrekt. Later wordt dat kwik wel

verbrand maar niet volledig, zodat er toch nog resten kwik in het milieu achterblijven.

Ondertussen is het weer gaan regenen en we schuilen onder een afdak. Rien vraagt zich af of het Brokopondomeer niet dichtslibt door de vele goudwinningsplaatsen. Kenneth: 'Neen.....het nadeel van kwik in het water is dat het slecht is voor de vissen, maar ze trekken goud aan met kwik en dat verbranden ze dan weer, maar met het weg verdampen gaat het nooit echt weg'.

Rien: 'Maar dit zijn legale plekken?'.

Kenneth: 'Nee, de concessiehouder heeft het legaal aangevraagd, maar de manier van winnen niet, de arbeiders komen niet uit Suriname, maar het zijn bij voorbeeld verslaafden en gezochten'.

De regen is ondertussen wat minder geworden en we gaan naar de grote kuil waar het zich allemaal afspeelt. In de diepe zandkuil aan de oever van de kreek staan graafmachines en pompen. Leidingen voeren naar een stelling met de filters. Het werk ligt nu even stil omdat een van de machines defect is. Een van de arbeiders heeft nu even niets te doen en heeft even tijd om ons te woord te staan. Zo leren we dat men hier dag en nacht doorwerkt in twee ploegen van ieder acht man. Om te voorkomen dat er goud gestolen wordt door andere goudwinningsploegen in de directe omgeving moet men het terrein continue bewaken. Ze hebben hier op deze locatie al wel goud gevonden, maar men weet nog niet of de opbrengst voldoende zal zijn. Helaas kan hij ons geen goud laten zien. Net als het gesprek met de arbeider interessant begint te worden dirigeert Kenneth ons weer richting de korjaal voor de terugtocht.

Aangekomen op ons Tukunari-eiland blijkt dat we niet meer de enige gasten zijn. Een ploeg van 12 mensen van de Surinaamse regering blijft een paar dagen op het eiland. Men is hier gekomen om voor de inwoners van Lebidoti en Bakoe persoonsbewijzen te maken, een klus van een paar dagen. Ze hebben daarvoor allerlei spullen

meegenomen, zoals computers, polaroid camera's en zelfs een aggregaat voor elektriciteit. Dat heeft voor ons het voordeel dat er nu 's avonds elektrisch licht is in de gemeenschappelijke ruimte. Maar het eten en natafelen bij het licht van kaarsen en olielampen was toch ook wel gezellig. Nu brandt er 's avonds dankzij de regeringsgasten een ongezellige TL-buis. Ook een nadeel is dat de comfortabele zithoek met de gemakkelijke stoelen nu zowat volledig in beslag is genomen. Er zijn te weinig hutten om aan alle regeringsmensen onderdak te bieden. Daarom hebben enkele mannen hun hangmatten in de zithoek opgehangen. Ook hun zangvogeltjes hebben ze naar het eilandje mee genomen. In hun kleine kooitjes hangen ze aan de steunbalken van het rieten dak. 's Avonds regent het weer flink. Het rieten dak van de gemeenschappelijk ruimte is niet waterdicht. De eettafels staan waarschijnlijk niet toevallig onder dat deel van het dak dat niet lekt. De kampbeheerder sleept zinken emmers aan om het ergste water op te vangen. Gewoontegetrouw hebben Thelly en Nolly het avondeten weer stipt om acht uur klaar. Op het menu staat behalve uiteraard de witte rijst ook de piranha's die gisteren gevangen zijn. Zelf neem ik geen piranha, want het is maar weinig wat er in die schaal ligt en tenslotte heb ik er zelf ook geen gevangen. Van de anderen hoor ik dat er wel erg veel graat in een gebakken piranha zit.

Op het avondprogramma staat een boottocht om kaaimannen te zoeken. Er zijn genoeg kaaimannen rondom het Brokopondomeer. Juist 's avonds zouden ze te voorschijn moeten komen en zichtbaar moeten zijn op de oevers. Als het goed donker is, zo rond een uur of tien, vertrekken we met z'n allen in één korjaal. Het is gelukkig niet helemaal donker, want is volle maan en er zijn nu nauwelijks wolken. Zonder licht vaart de bootsman over het meer, hij oriënteert zich volledig bij het maanlicht op het silhouet van de oever en de uitstekende bootstammen. Rustig vaart de koraal langs de oever. Af en toe wordt de motor afgezet en dan speuren Kenneth en de bootsman de oever af naar de glinsterende ogen van kaaimannen. Heel lang zien we niets en geven de hoop op het zien van een kaaiman op. Uiteindelijk, vlakbij het dorp Bakoe, zien we de rode schittering van een paar ogen. Als je dan met een zaklamp schijnt zie je meer. Dan valt de net boven het water uitstekende kop en de lange snuit van een kleine kaaiman te onderscheiden. Lang kunnen we niet kijken, want het beest is al snel verdwenen. Meer kaaimannen zien we verder niet. Het wordt nog wel spannend als de

buitenboord motor niet meer wil starten. De bootsman doet z'n best en trekt vaak en hard aan het startkoord. Pruttelend slaat de motor weer aan en we zetten koers terug naar ons eiland. Als de motor dan nog een keer afslaat en er nog langer over doet om weer aan te slaan en we nog steeds midden op het meer zitten, neemt de spanning in de boot weer toe. De houten korjaal is ook niet helemaal waterdicht, want het laagje water dat er altijd op de bodem van de boot ligt groeit gestaag. Normaal als de motor loopt, wordt het water vanzelf uit de boot gezogen door een slang; nu dus niet. Het lukt toch weer om vaart in de boot te krijgen en we komen dicht bij ons eiland. Met nog zo'n 50 meter te gaan lijkt de motor er nu definitief mee opgehouden te zijn. De boot heeft nog wat vaart en we drijven uit, precies tot aan het strandje van het eiland.

Als ik in bed lig hoor ik weer de volgende regenbui vallen. Geruststellend klinkt het geluid van vallende druppels in een emmer. Ik weet nu zeker dat de emmer op de juiste plaats onder het lek in het dak staat. Water op de vloer van rode leem geeft zo'n troep.

